

*Задніченко С.І. – заступник директора
ДАРОУ МВС України*

СПІВВІДНОШЕННЯ ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА КОРУПЦІЙНІ ВІДНОШЕННЯ

Тіньова економіка, безперечно, має великий негативний вплив на всі суспільні соціально-економічні процеси. Зростання тіньового сектору економіки призводить до структурних деформацій та нестабільності соціально-економічного розвитку країни, перешкоджає процесу розбудови держави, демократизації суспільства та європейської інтеграції України. Тіньова економіка – нелегальна неврахована, фіктивна, корислива діяльність, спрямована на отримання доходу, приховуваного від офіційної влади будь-яким, навіть кримінальним або протизаконним шляхом. Також це явище призводить до скорочення державних доходів, що, у свою чергу, викликає проблему дефіциту державного бюджету. Неможливим стає й економічний аналіз на макро- і мікрорівнях. Тінізації економіки – одна з найгостріших проблем сучасності, вона є основою для корупції, криміналізації, хабарництва у сферах політики, економіки та соціальної сфері. В Україні спостерігається критичний рівень тіньової економіки. Однак чіткого визначення поняття "тіньова економіка" й досі немає в літературі. Таким чином, тіньова економіка – це складне соціально- економічне явище, представлене сукупністю неконтрольованих і нерегульованих як протиправних, так і законних, але аморальних економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності з приводу отримання прибутку за рахунок приховування доходів і ухилення від сплати податків

Традиційно тіньова економіка ділиться на три сектори: білокомірцевий, неформальний (сірий) і чорний. Перший сектор – білокомірцева економіка – є невід'ємним скелетом у шафі легальної економіки і пов'язаний з корупцією чи незаконним ухиленням від податків. Корупція в цьому секторі представлена так званими «швидкими або гальмуючими» комерційними хабарами, що означає плату за більш швидке чи повільне виконання тим, хто отримав хабара, своїх прямих обов'язків –

видача дозволу/ліцензії, пропуск товару на митниці чи затягування з перевіркою, ігнорування порушень. Даний вид корупції не становить собою загрози, і його легко зменшити за допомогою автоматизації державних послуг та впровадження електронного уряду. Друга частина білокомірцевої економіки – ухилення від податків: те, у чому часто звинувачують великий бізнес, в Україні є суто парадоксальним. Другий сектор – неформальна, або сіра економіка – представляє собою «амортизаційну» подушку при падінні національної економіки, і саме по собі явище позитивне, оскільки дозволяє громадянам знайти необхідні для життя кошти самостійно, що зменшує ризик «соціальних вибухів».

Тіньова економіка і тіньова політика – це дві сторони одного процесу – тіньового державно-приватного партнерства в Україні, де тіньова політика: – створює сприятливе інституційне середовище (ви-гідні умови) для існування тіньової економіки; – демонструє активну "боротьбу" з тіньовою економікою (корупцією); – курає тіньові потоки з метою їх контролю та використання для "державних інтересів" тощо; де тіньова економіка стає: – джерелом фінансування тіньової політики; – суб'єктом використання державних ресурсів задля конкурентоспроможності на ринку, – суб'єктом безкарності, мобільності, високої інформованості суб'єктів; – покупцем адміністративних послуг і посадових місць тощо. Проте проблема детінізації для України є нагальною, бо це сприятиме розбудові соціально орієнтованої моделі ринкової економіки європейського типу. насамперед, високий рівень корупції, системні вади податкової політики, нестабільна політична система, відсутність повноцінного ринкового середовища та ін. По-перше, корупція залишається однією з найбільших перешкод на шляху розвитку України та її інтеграції до світового співробітництва. По-друге, чинна податкова система має на меті максимальне залучення надходжень до бюджету, але не враховує негативні наслідки надмірного фіскального навантаження на платників податків. Не менш важливе й те, що повільні структурні та економічні перетворення, недосконалість

ринкових механізмів призводять до обтяжливих для суб'єктів господарювання наслідків державної економічної політики

Цікавим також є питання співвідношення тіньової економіки та корупції, а також того, чи неофіційна економіка заміняє, чи доповнює офіційний сектор. Іншими словами, чи економічна діяльність в межах тіньової економіки витісняє, чи навпаки розвиває економічну діяльність в офіційному секторі, і що відбувається тоді, коли державні посадовці використовують офіційний сектор економіки в якості джерела для досягнення своїх приватних цілей. Що ж стосується корупції, то більшість дослідників корупції говорять про те, що наявність корумпованих чиновників справляє негативний вплив на доступ фірм на ринок. Проте, не варто забувати, що чиновники не лише видають ліцензії фірмам, а й здійснюють чимало інших суспільно важливих функцій. Тому, хоча й можна в якості простого шляху подолання корупції запропонувати припинити регулювання економікою, скасувати ліцензії та позбавитися від чиновників, котрі всі є потенційними корупціонерами, однак це викличе нові негаразди. Безумовно, скасування регуляцій ринку, якими займалася бюрократія, зокрема відміна ліцензій, негативно позначиться на станові ринкової економіки в цілому.

Натомість, у Законі України «Про засади запобігання корупції» передбачено обмеження, які мають попереджувальний характер і спрямовані на запобігання корупції. Протидія корупції включає широкий спектр заходів, спрямованих на зменшення її обсягів та обмеження впливу на соціальні процеси, усунення соціальних передумов корупції, причин і умов корупційних правопорушень. Відповідно до ст. 1 цього Закону: «Корупція – використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання 12 неправомірної вигоди такій особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей». Корупція

здебільшого, є однією з ознак організованої злочинності, зокрема економічної. Для безпечного функціонування тіньової економіки необхідний підкуп працівників правоохоронних і контролюючих органів, суддів, прокурорів, чиновників, політиків. Особливу небезпеку для економіки країни становить проникнення організованих злочинних угруповань у легальний бізнес і органи влади - злочинці можуть перетворюватися на владу, а представники влади можуть ставати злочинцями. У Рамковій Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності від 21 липня 1997 р. при визначенні поняття організованої злочинності вказується на те, що корупція є одним із трьох основних засобів (два інші – насильство і залякування), які дають можливість ватажкам організованої злочинності отримувати прибуток, контролювати території, зовнішні та внутрішні ринки, продовжувати свою злочинну діяльність і проникати у легальну економіку.

Тіньова економіка також здійснює значний вплив на прийняття судових рішень. Корумпованість українських судів та можливість купівлі і отримання потрібного судового рішення ускладнюють прийняття раціональних рішень суб'єктами господарювання. Незначний захист прав власності та широко поширена корупція в судах перешкоджають підприємницькій діяльності та серйозно підривають перспективи прийняття рішень про розвиток довгострокових інвестиційних проектів в межах України. Корумпованість судів сприяє ухваленню рішень, які знаходяться на межі закону та беззаконня, і дозволяють особам, які мають вплив на суди, здійснювати рейдерські атаки на підприємства, які засновані на використанні підроблених документів, силових захоплень. Така невпевненість у майбутньому сприяє негативному іміджу нашої держави в світі.

Список використаних джерел

1. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : Вид-во НІСД, 2006. – 576 с.